

Aan de gemeenteraad van de
Gemeente Houten
Postbus 30
3990 DA HOUTEN

Rotterdam, 16 juni 2020

Ons kenmerk:
2006C5EA76/JS

Geachte leden van de raad,

Hierbij ontvangt u ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2019 van de gemeente Houten.

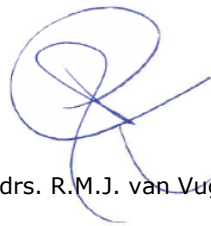
Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de door het college van burgemeester en wethouders onder toezicht van de gemeenteraad opgemaakte jaarrekening. De controle van de jaarrekening ontslaat het college of de raad niet van hun verantwoordelijkheden. Wij hebben onze belangrijkste bevindingen samengevat in deze rapportage.

Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening van 2019 van de gemeente Houten.

Wij willen deze rapportage graag met u bespreken en kunnen dan ook uw eventuele vragen beantwoorden.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. R.M.J. van Vugt RA

Contents

01 Managementsamenvatting

Managementsamenvatting 2019	5

02 Belangrijkste bevindingen en observaties

Jaarrekening en jaarverslag	8
Begrotingsoverschrijding en aanbestedingen	9
Sisa en WNT	10
Grondexploitaties	11
Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management	14
Sociaal domein	15
Fraude als onderdeel van onze controle	16

03 Interne-beheersingsomgeving

De belangrijkste bevindingen uit onze managementletter 2019	18
Betrouwbaarheid en continuïteit automatiseringsomgeving	19

04 De financiële positie van uw gemeente

De financiële positie van uw gemeente	21
Het weerstandsvermogen	23

05 Overige aangelegenheden

Speerpunten van de Audit & Rekeningcommissie	25
Communicatie met het management	26

06 Bijlagen

Bijlage A1: Niet-gecorrigeerde controleverschillen	29
Bijlage A2: In de controle opgenomen aanpassingen	30
Bijlage B: Onzekerheden in de controle	31
Bijlage C: Tekortkomingen in de toelichtingen	32
Bijlage D: Bevindingen controle SiSa-bijlage 2019	33
Bijlage E: Onafhankelijkheid	34

01 Management- samenvatting

Managementsamenvatting 2019

1. Identificeren van wijzigingen binnen uw gemeente

2. Vaststelling materialiteit

3. Reikwijdte

4. Inschatting significante risico's

5. Conclusie significante risicogebieden

Kernactiviteiten

Tijdens onze interim-controle hebben wij geen wijzigingen binnen uw gemeente vastgesteld die impact hebben op onze controleaanpak. De bevindingen uit de interim-controle hebben wij gerapporteerd en met u besproken. De definitieve versie is aan u verzonden d.d. 6 december 2019, met kenmerk 2019.078689/AA.

Bij de jaarrekening 2019 van de gemeente Houten verstrekken wij een goedkeurend oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid. De hierbij gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 1,24 miljoen en respectievelijk € 3,72 miljoen. De rapportagetolerantie bedraagt € 75.000.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging d.d. 4 september 2019 met kenmerk; 2019.073636/IM. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Onze planning beschrijft het proces van risico-inschatting, inclusief nadere informatie over de significante risico's die wij tijdens deze opdracht hebben geïdentificeerd. Onze bevindingen en conclusies met betrekking tot deze risico's zijn vermeld in deze rapportage.

De significante risico's die wij hebben geïdentificeerd zijn;

- Management override of controls
- Waardering grondexploitaties

Wij wijzen u op onze conclusies met betrekking tot de significante controlerisico's. Wij merken op dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd ten aanzien van de significante risicogebieden.

Bevindingen

- De gemeente Houten heeft in 2019 stappen gemaakt en duidelijke vooruitgang gerealiseerd in het verder professionaliseren van de Verbijzonderde Interne Controle (VIC).
- Er is sprake van een begrotingsonrechtmatigheid ten aanzien van programma "5. Betrokken bij de samenleving", welke niet meetelt voor het oordeel. Er is namelijk sprake van een hogere last die geheel of grotendeels wordt gecompenseerd door gerelateerde opbrengsten binnen het programma.
- Wij kunnen niet steunen op de IT-omgeving en hebben daarom extra gegevensgerichte werkzaamheden verricht, waaronder detailcontroles. Wel zien wij dat het belang van een betrouwbare IT-omgeving door uw organisatie wordt onderkend en dat hiernaar wordt gehandeld. De IT-omgeving is verder uitgewerkt in hoofdstuk 3 Interne beheersingsomgeving.
- Naar aanleiding van de verrichte controlewerkzaamheden op de aanbestedingen hebben wij geconcludeerd dat er voor € 0,8 miljoen aan onrechtmatige inkopen in 2019 heeft plaatsgevonden.
- De onzekerheden die volgen uit het sociaal domein bedragen € 646.000 ingevolge de verstrekking van PGB's en € 265.000 ingevolge de verstrekking van Jeugd.
- Wij hebben geen bevindingen ten aanzien van de controle op management override of controls.

Kernpunten

- Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd.
- Geen niet-gecorrigeerde controleverschillen met betrekking tot het vermogen en resultaat.
- Geen niet-gecorrigeerde controleverschillen met betrekking tot de Wet Normering Topinkomens.
- Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Houten.
- Geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels.

Verklaring

Wij verstrekken een goedkeurend oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekening 2019 van de gemeente Houten.

De controle 2019 van de gemeente Houten

Managementsamenvatting 2019

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2019 van de gemeente Houten uitgevoerd, en geven hierbij een goedkeurende controleverklaring voor getrouwheid en rechtmatigheid af.

Met de opdrachtbevestiging 2019, hebt u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2019. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- Het gemeentelijk normenkader 2019 (inclusief het controleprotocol 2010) van de gemeente Houten (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet). Het normenkader 2019.
- Controleprotocol WNT 2019.

Geen significante wijzingen in reikwijdte van de controle

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle geen sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Houten

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente Houten, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage E bij deze rapportage.

Geen wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2019.

Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

02 Belangrijkste bevindingen en observaties

Belangrijkste bevindingen en observaties

Jaarrekening en jaarverslag

Wij hebben vastgesteld dat de grondslagen van de jaarrekening aanvaardbaar zijn en dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening.

Jaarrekening en jaarverslag

De jaarstukken 2019 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2019.
- De jaarrekening 2019 (overzicht van baten en lasten met toelichting, de balans met toelichting de SiSa bijlage en het overzicht met taakvelden).
- Bijlagen.

In het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden met betrekking tot de vragen: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost?

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat verklaringen van het bestuur in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2019.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Rechtmatigheid

Er is sprake van een begrotingsoverschrijding op programma "5. Betrokken bij de samenleving", welke niet meetelt voor het oordeel van de accountant. Daarnaast is er sprake van onrechtmatige inkoop van € 0,8 miljoen.

Begrotingsoverschrijding

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2019, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de raad, zodat zij tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad als toezichthoudend orgaan.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2019 van de Commissie BBV. Wij hebben bij de controle op de jaarrekening vastgesteld dat er sprake is van een begrotingsoverschrijding op programma "5. Betrokken bij de samenleving", welke niet meetelt voor het oordeel van de accountant. Er is namelijk sprake van een hogere last die geheel of grotendeels worden gecompenseerd door gerelateerde opbrengsten binnen het programma.

Rechtmatigheid Europese aanbestedingen

Om de rechtmatigheid van de gedane inkoop vast te stellen, wordt er jaarlijks door uw gemeente een analyse op alle inkoop verricht, ook wel een 'spendanalyse' genoemd. Van de inkoop die op grond van hun aard en/of omvang opvallen in deze spendanalyse, wordt vervolgens de rechtmatigheid gecontroleerd door de interne controleurs van uw gemeente. Ten behoeve van de accountantscontrole 2019 is deze analyse eveneens uitgevoerd. Naar aanleiding van de verrichte controlewerkzaamheden hebben wij geconcludeerd dat er voor € 0,8 miljoen aan onrechtmatige inkoop in 2019 heeft plaatsgevonden.

Begrotingsoverschrijdingen

<i>Programma 5</i>	totaal € 0,1 miljoen
Betrokken bij de samenleving	Deze overschrijding is niet gemeld.

De geconstateerde kostenoverschrijdingen op de programma's die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt, hebben geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Sisa-bijlage en WNT
verantwoording

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage of de WNT-verantwoording 2019 geconstateerd.

Sisa-bijlage

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zeven documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota Verwachtingen accountantscontrole SiSa 2019. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren).

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden in de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage D van dit accountantsverslag. Tijdens de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd

Wet normering topinkomens (WNT)

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt.

De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2019 niet meer bedragen dan € 194.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief - wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan - ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2019 hebben wij geen overschrijdingen van de grensbedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot de naleving van de WNT en/of met betrekking tot de publicatieverplichtingen van de WNT.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Grondexploitatie

Op deze pagina hebben wij de actualisatie van de Grondexploitatie opgenomen ten aanzien van de jaarrekening 2019.

Grondexploitatie

Actualisatie

Veruit de grootste balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitatie). Wij hebben vastgesteld dat de grondexploitatie zijn geactualiseerd. De risico's voor de grondexploitatie zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

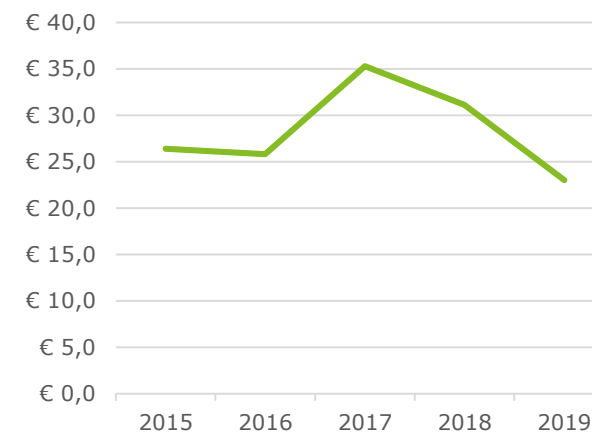
- *Planning*: is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- *Programmering*: in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- *Prijs*: de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

De 3 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitatie zoals opgenomen in uw Meerjarenprognose Grondexploitatie (MPG).

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitatie, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen; met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

Totale boekwaarde bouwgronden in exploitatie (in miljoen euro)

NB. de boekwaarde neemt af, dit wordt met name veroorzaakt doordat er in 2019 voor € 12,9 miljoen aan inkomsten zijn gegenereerd.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Grondexploitaties

Op deze pagina hebben wij de beoordeelde deelcomplexen en risico's opgenomen ten aanzien van de jaarrekening 2019. Deze risico's zijn opgenomen in de risicoparagraaf.

Grondexploitaties

Wij hebben voor deze gebieden (de 3 P's) het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig hebben wij specialisten ingeschakeld bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet om ons een afzonderlijk oordeel te vormen over de grondexploitatie. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

De grondexploitaties zijn door u voor de jaarrekening 2019 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig zijn door u de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

Wij hebben tevens de waardering van de grondexploitaties (gedeeltelijk) door onze specialisten van Deloitte Real Estate & Partnerships laten controleren. Hierbij hebben zij gekeken naar volgende deelcomplexen:

- Hofstad 4b
- De Meerpaal
- Sport en werklandschap Meerpaal

Onderdeel van deze controle betrof onder andere de waarderingsaspecten m.b.t. de fasering, prijs en de nog te realiseren civieltechnische kosten. Voor de controle op de waardering van de grondexploitaties hebben wij Deloitte Real Estate ingezet. Op grond van risicoanalyse hebben zij de programmering & planning, prijzen en civiele kosten beoordeeld van de deelcomplexen Hofstad 4b, De Meerpaal en Sport en werklandschap Meerpaal.

Op grond van de beoordeling van Deloitte Real Estate zijn er risico's geïdentificeerd binnen deze projecten. Deze risico's hebben betrekking op de programma & planning binnen Sport en werklandschap Meerpaal en De Meerpaal door het ontbreken van een afnameplicht in de overeenkomsten. Bij Hofstad 4b is er een risico in de ontwikkeling van de prijzen door de mogelijke ontwikkeling van extra sociale woningbouw. Dit risico is door uw gemeente meegenomen in de risicoparagraaf.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Grondexploitatie

Op deze pagina zijn de rekenrente voor de actualisatie grondexploitatie en de tussentijdse winstnemingen opgenomen. Wij adviseren de mogelijke tussentijdse winstnemingen de komende jaren sterk te monitoren.

Grondexploitatie

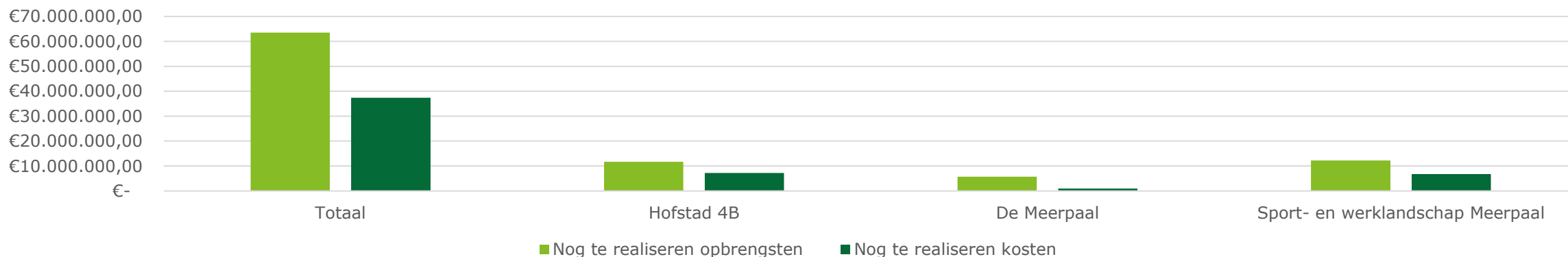
De rekenrente voor actualisatie grondexploitatie

De bij de actualisatie van de grondexploitatie gehanteerde rekenrente is berekend op basis van de voorschriften van de commissie BBV. Voor de komende jaren rekent de gemeente (meerjarig) met een rente van 0% (2018: 1,5%). Het rentepercentage voor het betreffende boekjaar wordt gecorrigeerd met de werkelijke rente (conform de BBV-regelgeving). Het uitgangspunt voor de grondexploitatie is dat jaarlijks op basis van de werkelijke rente afgerekend wordt, en dat er meerjarig wordt gerekend met een percentage dat minder dan 0,5% afwijkt van de werkelijke rente. Deze werkelijke rente bedroeg in 2019 -0,09%.

Tussentijdse winstnemingen

Volgens de commissie BBV dient voor winstneming de 'percentage of completion methode' te worden toegepast. Hierbij geldt dat indien aan een aantal voorwaarden is voldaan winst moet worden genomen. Voor toepassing van de POC-methode is het van belang dat het resultaat betrouwbaar kan worden geschat en er moet sprake zijn van verkochte grond en gerealiseerde kosten. Uw gemeente heeft echter conform beleid bepaald dat het aantal risico's nog te groot is om het positieve saldo van de grondexploitatie reeds als winst te nemen. De huidige positieve eindwaarde van de grondexploitatie bedraagt € 3,7 miljoen. Hier tegenover staat nog voor ruim € 3 miljoen aan geïdentificeerde risico's met betrekking tot opbrengstrealisatie.

Wij adviseren dit de komende jaren sterk te monitoren. Mede door de positieve ontwikkelingen op de woningmarkt en daling van het risicoprofiel van de grondexploitatie in zijn geheel, kan in de nabije toekomst de winsten van de grondexploitatie in relatie tot de risico's positief uitslaan waardoor winst genomen dient te worden.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Overige aangelegenheden

Wij zijn van mening dat de verslaggevingsstandaarden op een juiste wijze zijn toegepast en dat de gemaakte inschattingen redelijk zijn binnen het beeld van de jaarrekening.

Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen.

Binnen de voorzieningen maakt u conform het BBV onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's', ter 'egalisering van kosten' en 'voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is'.

Voor de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egalisering van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college. Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

Wij hebben voor deze gebieden het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet bedoeld om ons een oordeel te vormen over individuele schattingsposten. Indien nodig hebben wij specialisten ingeschakeld (bijv. actuarissen) bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Wij zijn van mening dat de verslaggevingsstandaarden op een juiste wijze zijn toegepast en dat de gemaakte inschattingen redelijk zijn binnen het beeld van de jaarrekening.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Overige aangelegenheden

Op deze pagina hebben wij overige aangelegenheden opgenomen ten aanzien van de jaarrekening 2019.

Sociaal domein

Uw gemeente heeft de gedecentraliseerde taken voor een belangrijk deel ondergebracht bij verbonden partijen. De participatiewet wordt uitgevoerd door de gemeenschappelijke regeling Werk & Inkomen Lekstroom (hierna: GR WIL). De jeugdzorg en WMO worden uitgevoerd door de Regionale Backoffice Lekstroom (hierna: RBL).

De fouten en onzekerheden die door de accountant van de GR WIL zijn geconstateerd in het kader van de participatiewet zijn kleiner dan de afgesproken rapporteringstolerantie. De onzekerheden die zijn geconstateerd bij de RBL met betrekking tot de jeugdzorg en de WMO bedragen € 265.000 resp. € nihil.

Persoonsgebonden budgetten

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft een controleverklaring met beperking afgegeven bij de verantwoordingen 2019 vanwege diverse rechtmatigheidsafwijkingen. Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2019 alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid in uw jaarrekening. Deze onzekerheid bedraagt voor de WMO € 297.000 en voor de jeugdzorg € 349.000.

Belangrijkste bevindingen en observaties

Fraude als onderdeel van onze controle

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude.

Fraude als onderdeel van onze controle

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving. Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptie-wetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgt met anticorruptieregels. In maart 2020 heeft uw gemeente een frauderisicoanalyse opgesteld waarin organisatiebreed in beeld is gebracht op welke manier aandacht is voor fraude, risico's en beheersmaatregelen. Wij onderschrijven het belang om deze analyse periodiek op de agenda te zetten en te actualiseren.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat de directie daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de auditcommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop het deze beheerst.

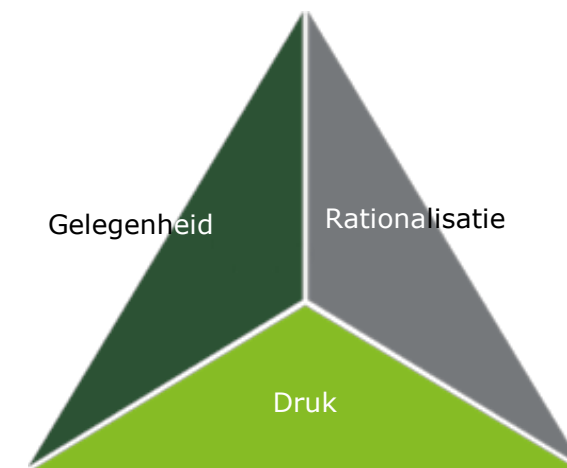
In onze voorgaande rapportages hebben wij u geattendeerd op het belang van periodieke frauderisicoanalyses, bijvoorbeeld met gebruikmaking van de 'fraudedriehoek', als vast onderdeel van de interne-beheersingsomgeving. De frauderisicoanalyse (inclusief het corruptierisico) van uw gemeente is gereed.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

03 Interne- beheersingsomgeving

Interne-beheersingsomgeving

Verbeterpunten in de interne beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2019 een interim-controle uitgevoerd.

Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze managementletter 2019.

De belangrijkste bevindingen uit onze managementletter 2019

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2019 een interim-controle uitgevoerd.

Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze managementletter 2019. Wij hebben vastgesteld dat de interne beheersing in de basis op orde is. In de tabel Hieronder hebben wij een samenvatting opgenomen van de bevindingen die wij naar aanleiding van de interim-controle hebben gerapporteerd.

Onderwerp	Bevinding
Autorisatiematrix Key2Financiën niet conform nieuwe organisatiestructuur	Wij hebben wij geconstateerd dat in het kader van de autorisatie van facturen in Key2Financiën de nieuwe organisatiestructuur van de gemeente Houten niet structureel is toegepast. Uw gemeente loopt bij het onjuist autoriseren van facturen het risico dat de kosten worden geautoriseerd door onbevoegde functionarissen. Wij hebben vastgesteld dat de autorisatiematrix vanaf 1 april 2019 is geactualiseerd.
Geen zichtbare controles op betalingen voor bedragen onder de € 50.000	Uw gemeente voert structureel zichtbare controles uit voorafgaand aan het doorvoeren van betalingen voor facturen boven de € 50.000. Dit grensbedrag is destijds vanuit Deloitte aangedragen. De facturen met een factuurbedrag lager dan € 50.000 worden niet zichtbaar gecontroleerd voorafgaand aan de betaling. Wij hebben vastgesteld dat vanaf april 2020 ook betalingen vanaf € 25.000 zichtbaar worden gecontroleerd.
Onvolledige verplichtingenadministratie	Binnen uw gemeente bestaat er de mogelijkheid om gebruik te maken van een verplichtingenadministratie. Echter hebben wij aan de hand van gegevensgerichte deelwaarnemingen geconstateerd dat verplichtingen niet structureel in beeld zijn of gekoppeld staan aan de desbetreffende factuur. Door een onvolledige verplichtingenadministratie loopt uw gemeente het risico dat niet alle verplichtingen worden verantwoord in de jaarrekening 2019. Voor de jaarrekeningcontrole 2019 zijn door de gemeente alle verplichtingen in kaart gebracht en hebben wij de volledigheid vastgesteld.
Grondprijzenbeleid	Wij hebben wij geconstateerd dat de prijzen bij de grondverkoop zijn gebaseerd op het huidige grondprijzenbeleid van de gemeente Houten, welke dateert uit 2012. Aangezien er in de loop van de jaren diverse marktontwikkelingen hebben voorgedaan loopt u het risico dat uw transacties niet zijn gebaseerd op de meest recente marktontwikkelingen. Wij hebben van uw organisatie begrepen dat de ontwikkelingen in de Ruimtelijke Koers 2020 voor uw gemeente de basis zullen zijn voor een geactualiseerd grondprijzenbeleid.

Verbeterpunten in de interne beheersing

Betrouwbaarheid en continuïteit automatiseringsomgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen binnen uw organisatie een steeds dominantere plaats in met het oog op een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering.

De aanpak van Deloitte ten aanzien van de effectiviteit van de interne beheersing van de IT-omgeving van uw gemeente zal beperkt blijven tot het jaarlijks uitvoeren van een update over de IT-organisatie, IT-ontwikkelingen en voortgang op de door Deloitte eerder geconstateerde gebreken. Er zal niet gesteund kunnen worden op de effectiviteit van de GITC's en applicatiecontrols in het kader van de jaarrekeningcontrole.

04 De financiële positie van uw gemeente

De financiële positie van uw gemeente

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een samenvatting van de ontwikkelingen in het vermogen en het resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is ten opzichte van 2019 afgenomen

In het BBV, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten 2019 bedraagt € 2,6 miljoen nadelig. Per saldo is tussentijds € 3,1 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2019 € 0,5 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (in € 1.000)	2019	2018	2017	2016
Eigen vermogen per 1 januari	47.820	50.339	51.187	49.743
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- 3.118	-/- 2.726	-/- 4.928	130
Gerealiseerd resultaat	513	207	583	1.314
Totaal (<i>saldo van baten en lasten</i>)	-/- 2.605	-/- 2.519	-/- 4.345	1.444
Correctie voorziening BOR			3.497	
Eigen vermogen per 31 december	45.215	47.820	50.339	51.187

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2019 26,79 % van het balanstotaal (2018: 25,77 % van het balanstotaal).

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit de in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in de reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

De financiële positie van uw gemeente

Exploitatieresultaat 2019				
(in €1.000)	Rekening 2019	Begroting 2019	Verskil	
Totale baten	112.405	121.919		
Totale lasten	115.010	129.631		
Gerealiseerd saldo van baten en lasten		-2.605	-7.712	5.107
Af: stortingen in reserves	8.798	6.125		
Bij: onttrekkingen aan reserves	11.916	12.852		
Saldo mutaties reserves		3.118	6.726	-3.608
Gerealiseerd resultaat		513	-986	

De exploitatie over 2019 laat een nadelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 2,6 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 7,7 miljoen. Dit is een verschil van afgerond € 5,1 miljoen. Hier staat ten opzichte van de begroting een voordeel op de mutaties in reserves tegenover van € 3,6 miljoen. Per saldo is sprake van een verschil ten opzichte van de begroting 2019 van € 1,5 miljoen.

Het grootste voordeel in de baten doet zich voor in de Alg. dekkingsmiddelen (€ 1,6 miljoen) en het grootste nadeel op programma 2 Duurzame leefomgeving (€ 10,8 miljoen). De grootste afwijkingen in de lasten doen zich voor in programma 2 Duurzame leefomgeving (€ 11,9 mln, lagere lasten t.o.v. begroot)

Voor een gedetailleerd inzicht in de afwijkingen en de verklarende toelichting hierbij, verwijzen wij u naar de toelichtingen per programma, onderdeel "toelichting op staat van baten en lasten per programma", zoals opgenomen in de programmaverantwoording in uw jaarstukken 2019.

Op pagina 9 van deze rapportage gaan wij nader in op de verschillen tussen de begrote en de werkelijke lasten in het kader van de begrotingsrechtmatigheid.

Het weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is gestegen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt, inclusief het voorstel tot resultaatbestemming, € 4,97 miljoen (2018: € 4,33 miljoen). Er is dus sprake van een stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2019 ten opzichte van 2018.

De inventarisatie van risico's die in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing (in het jaarverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een kans-inschatting van het zich voordoen van het geïdentificeerde risico, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen. Daarbij wordt een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en wordt aangegeven welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de grootste risico's.

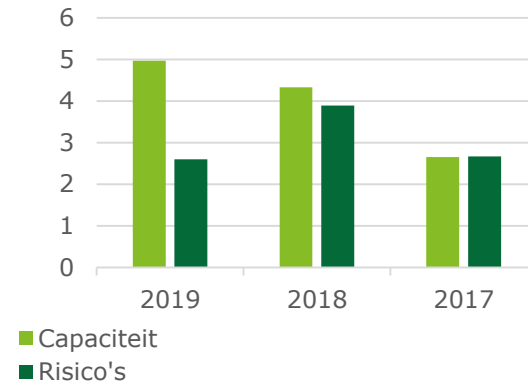
Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie door middel van een simulatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is bij het vastgestelde zekerheidspercentage.

Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van afgerond € 2,6 miljoen (2018: € 3,9 miljoen). Ten opzichte van 2018 is sprake van een daling van de gekwantificeerde risico's met per saldo € 1,3 miljoen.

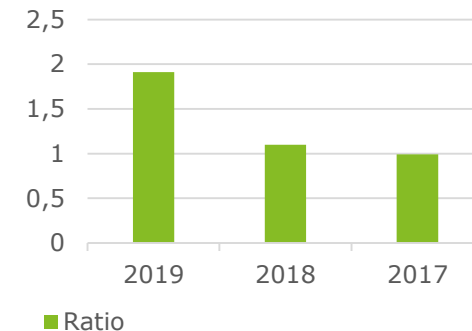
De stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit en de daling van de benodigde weerstandscapaciteit leiden ertoe dat de ratio van het weerstandsvermogen ultimo 2019 is toegenomen naar 1,91 in 2019 (2018: 1,11).

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" in uw jaarverslag 2019.

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

Ratio weerstandscapaciteit

05 Overige aangelegenheden

Overige aangelegenheden

Speerpunten van de Audit & Rekeningcommissie

Algemeen

Voorafgaand aan de controle van de jaarrekening 2019 heeft uw audit & rekeningcommissie (ARC) ons aandachtsgebieden meegegeven waarover zij, naast de reguliere accountantscontrole, geïnformeerd wil worden. Deze speerpunten zijn hieronder uitgewerkt.

Grondprijzenbeleid

De gemeente Houten voert een grondprijzenbeleid waarbij voor bijzondere woonfuncties, zoals starterswoningen en bedrijven, een speciale grondprijs wordt vastgesteld. Gedurende onze controle hebben wij een aantal grondtransacties gecontroleerd, welke zijn gebaseerd op het grondprijzenbeleid 2012. Hierdoor loopt de gemeente het risico dat transacties niet zijn gebaseerd op de meeste actuele marktontwikkelingen. Deze marktontwikkelingen zullen in samenhang met de Ruimtelijke Koers 2020 de basis vormen voor een geactualiseerd grondprijzenbeleid. Wel hebben wij vastgesteld dat specifiek voor Werklandschap Meerpaal in januari 2019 door een onafhankelijk bureau een toetsing van de marktconformiteit van de grondprijzen heeft plaatsgevonden. De conclusie vanuit deze rapportage is dat de prijzen marktconform zijn. Wij adviseren de gemeente om deze toetsing voor alle grondtransacties zichtbaar uit te voeren. Vanuit onze controle op de grondtransacties hebben wij verder geen bijzonderheden geconstateerd.

Actualisatie grondexploitaties

Tijdens de interimcontrole hebben wij vastgesteld dat de gemeente met ingang van de herziening van de grondexploitaties in 2019 een zichtbare controle heeft uitgevoerd, maar ontbrak nog een systematische aanpak en verscherping van de zichtbare vastlegging daarvan op onderdelen als de totaal beoordeling van de (schattings)elementen en de onderliggende actuele brondocumentatie. Verder zien wij in de analyse ook geen vastlegging van kritische vragen/aandachtspunten van de controleur en de uiteindelijke opvolging hiervan. Gedurende de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat er geen ontwikkelingen zijn op dit gebied. Wij hebben van uw gemeente begrepen dat er periodieke overleggen plaatsvinden rondom de actualisatie van de grondexploitaties. Echter hebben in de actualisatie zeer beperkte mutaties plaatsgevonden, waardoor een uitgebreide schriftelijke vastlegging niet noodzakelijk was. Hierdoor hebben wij de opvolging van onze bevindingen niet vast kunnen stellen. De gemeente onderkend het belang van ons advies en zal deze zichtbare controle in de toekomst verder vorm en inhoud geven bij de ontwikkeling van de Ruimtelijke Koers.

Overige aangelegenheden

Communicatie met het management

Onze communicatie met het management

Bevestigingen van het management

Wij hebben het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving.

Geen meningsverschil met het management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de onderneming de volledige medewerking verleend, en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Onderhoud in jaarrekening

Ter egalisatie van de in de tijd onregelmatig gespreide kosten, zoals groot onderhoud, maakt uw gemeente in het verleden veelal gebruik van onderhoudsvoorzieningen. Voorzieningen die worden gevormd om onderhoudslasten van een kapitaalgoed over een aantal jaren te egaliseren kunnen alleen worden ingesteld en gevoed op basis van een beheerplan van het desbetreffende kapitaalgoed. De commissie BBV doet de aanbeveling om ten minste eenmaal in de vier jaar de onderhoudsplannen te actualiseren.

De provincie adviseert, vanuit haar rol als toezichhouders, om groot onderhoud via onderhoudsvoorzieningen te laten verlopen, en niet langdurig gebruik te maken van bestemmingsreserves voor dit doel. Wij hebben vastgesteld dat de gemeente Houten aan deze norm voldoet.

Overige aangelegenheden

Communicatie met het management

Impact corona

Nederland is in de greep van het coronavirus. Waar enkele weken geleden de maatregelen nog toezagen op enkele eenvoudige tips rondom het schudden van handen en we de ontwikkelingen in de andere (Europese) landen op de voet volgden, is Nederland sinds enkele weken massaal aan het thuiswerken en worden er in het verlengde van de landen om ons heen verdere maatregelen genomen die grote impact hebben op de samenleving. De uitdagingen die deze maatregelen met zich meebrengen zijn voor iedere organisatie verschillend.

In de jaarrekening heeft u een passage opgenomen over de mogelijke gevolgen van het coronavirus op de gemeente Houten. Dit heeft u opgenomen in paragraaf *Gebeurtenissen na balansdatum* op pagina 243 van de jaarrekening. Deze gevolgen hebben geen impact op de cijfers per 31 december 2019, maar raken wel de bedrijfsvoering voor 2020. Voor de jaarstukken 2019 dienen de gevolgen van het coronavirus te worden beschouwd als een 'gebeurtenis na balansdatum'. De gevolgen van het coronavirus geven geen nadere informatie over de feitelijke situatie per balansdatum, zijnde 31 december 2019, maar wél over de omstandigheden die zijn ontstaan ná deze datum.

Wij hebben eveneens in de controleverklaring een verplichte paragraaf opgenomen ter benadrukking van de impact van het coronavirus.

06 Bijlagen

Bijlage A1 – Niet-gecorrigeerde controleverschillen

Overzicht van niet-gecorrigeerde controleverschillen. Wij krijgen een schriftelijke bevestiging van het management waarin is vermeld dat, na overweging van al deze niet-gecorrigeerde posten, zowel individueel als in totaal, binnen de context van de jaarrekening als geheel, geen aanpassingen nodig zijn. De volgende niet-gecorrigeerde afwijkingen zijn gedurende onze controle geïdentificeerd:

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	€ 796.000	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 796.000	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en het normenkader is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A2 – In de controle opgenomen aanpassingen

De onderstaande tabel bevat alle afzonderlijk geïdentificeerde en gecorrigeerde afwijkingen boven de rapportagedrempel van € 75.000.

Aard van de gecorrigeerde controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Feitelijke controleverschillen		
Onjuiste toerekening kosten aan boekjaar	€ 364.000	€ 364.000
Reclassificaties binnen overlopende activa	€ 938.000	€ 938.000
Reclassificaties binnen overlopende passiva	€ 921.000	€ 921.000
Inschattingsverschillen		
Niet van toepassing		
Geprojecteerde (inschattings)verschillen		
Niet van toepassing		
Totaal	€ 2.223.000	€ 2.223.000

Bijlage B – Onzekerheden in de controle

Overzicht van onzekerheden in de controle. Wij krijgen een schriftelijke bevestiging van het management waarin is vermeld dat, na overweging van deze onzekerheid, zowel individueel als in totaal, binnen de context van de jaarrekening als geheel, geen aanpassingen nodig zijn. De volgende onzekerheden zijn gedurende onze controle geïdentificeerd:

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheden ingevolge de Wet maatschappelijke ondersteuning - PGB	€ 297.000	€ 297.000
Onzekerheden ingevolge de uitvoering van de jeugdzorg - PGB	€ 349.000	€ 349.000
Onzekerheden ingevolge de uitvoering van de jeugdzorg- ZIN	€ 265.000	€ 265.000
(Sub)totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole en getrouwheidscontrole	€ 911.000	€ 911.000
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	N.v.t.	N.v.t.
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	N.v.t.
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	N.v.t.
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole en getrouwheidscontrole	€ 911.000	€ 911.000

Bijlage C – Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om het bestuur in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat het bestuur deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Toelichting overzicht van baten en lasten - een analyse van de begrotingsrechtmatigheid.	Art. 28 lid a Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).	Er is in de toelichting op het overzicht van baten en lasten geen analyse van de begrotingsrechtmatigheid opgenomen.
Toelichting overzicht van baten en lasten - een overzicht van de aanwending van het bedrag voor onvoorzien.	Art. 28 lid b Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).	Er is in de toelichting op het overzicht van baten en lasten geen overzicht van de aanwending van het bedrag voor onvoorzien opgenomen.

Bijlage D – Bevindingen controle SiSa-bijlage 2019

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder Sisa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&W E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2019	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 WWB_Totaal 2018	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2019	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3A	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_totaal 2018	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H4	Specifieke uitkering Sport	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

Strekking controleverklaring rechtmatigheid: Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid: Goedkeurend

Bijlage E – Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van Houten in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen. Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor een tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking hiervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.

Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt, waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controle-opdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde 'onafhankelijkheidsevaluatie'), wordt in het dossier opgenomen.

- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een raad van commissarissen of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze organen te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Onafhankelijkheid

Rotatie van teamleden

Een te grote mate van vertrouwdheid kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken. Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van de leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen. Het kan dan ook vereist zijn om teamleden te vervangen.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam, heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

This report has been prepared solely for the use of the Audit Committee, Supervisory Board and Executive Board of gemeente Houten and should not be distributed or quoted in whole or in part without our prior written consent. No responsibility to any third party is accepted as the report has not been prepared for, and is not intended for, any other purpose. As a consequence, we do not assume any liability or duty of care to any other person to whom this report is shown or into whose hands it may come.

The matters raised in this report are those which have come to our attention as a result of our audit and are those that we believe we need to bring to your attention. They are not a comprehensive record of all the matters arising and in particular we cannot be held responsible for reporting all risks in the business or all internal control weaknesses. Any conclusion, opinion or comments expressed herein are provided within the context of our opinion on the financial statements as a whole, which will be expressed in our auditor's report. Similarly, the comments, observations and recommendations involving systems and procedures should not be read as an opinion on the internal control structure and its operation.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu, a UK Private Company limited by guarantee, and its network of member firms. Neither Deloitte Touche Tohmatsu nor any of its member firms has any liability for each other's acts or omissions. Each of the member firms is a separate and independent legal entity operating under the names of "Deloitte", "Deloitte & Touche", "Deloitte Touche Tohmatsu", or other related names.

© 2020 Deloitte Accountants B.V. All rights reserved.
Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited